

Yeni Güvenlik İkilemi, Afrika'da Entegrasyon ve Asya İşbirliği

Hanımfendiler ve Beyefendiler, 8. İstanbul Güvenlik Konferansı'na nazik davetleri için organizatörlere içtenlikle teşekkür ediyorum. Bu konferansın teması; "Post-Güvenlik İkilemler, Entegrasyonlar, Modeller ve Asya". İçinde bulunduğumuz zaman düşünüldüğünde gerçekten uygun bir tema. Çünkü ilgili ulus-devletlerimizin ulusal güvenliğine yönelik tehditler, üç kattan fazla artarak karmaşık güvenlik ikilemlerini ortaya çıkarmaktadır ki bu da farklı entegrasyon seviyeleri ve modeller aracılığıyla tehditlere karşı konulması gerektiğini göstermektedir.

İddiamı büyük ölçüde devlet merkezli bir güvenlik görüşüyle sınırlayıp Afrika'da iki alana yoğunlaşacağım; 1) Çağdaş post-güvenlik ikilemleri anlamak, 2) Tehditlerle mücadelede entegrasyonların ve modellerin önemini vurgulamak.

1.0 GÜNCEL POST-GÜVENLİK İKİLEMLER

Yeni tür silahlı çatışmalar ve devletlerarasında büyüyen bağlar, güvenlik kavramı hakkında yenilikçi tepkileri ve yeni düşünceleri harekete geçirmiştir. Bugün, hemen hemen her ülke terörist faaliyetlerin acımasız sonuçlarını yaşamıştır. Büyük Göller Bölgesi'ndeki durumumuz için, Afrika Boynuzu'nda faaliyet gösteren Eş-Şebab'ın; özellikle Somali'de, Müttefik Demokratik Güçlerin (ADF) esas olarak Doğu Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde oluşturduğu tehditlerle karşı karşıyayız. Bu gruplar, küresel çapta faaliyet gösteren El-Kaide ve İslam Devleti (DAİŞ) gibi daha büyük terör örgütlerinin uzantılarıdır.

1.1 TERÖRİZM

Terör, sınır tanımaz ve etkilerine her ülke, bölge veya halk maruz kalabilir. Son yirmi yıldır Uganda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Kenya'da daha önce de işaret edildiği gibi ADF ve Eş-Şebab'ın çeşitli saldırılarına maruz kaldık. Ayrıca daha fazla sayıda planlı saldırıyı da önledik. Son saldırı örnekleri arasında şunlar yer almakta: 11 Temmuz 2010'da Kampala şehrinde iki yerde 2010 FIFA Dünya Kupası Finalleri gösterimini izleyen kalabalıklara intihar saldırıları düzenlendi. Saldırıların sonucunda 74 kişi öldü ve 85 kişi yaralandı. Uganda'nın, Afrika Birliği'nin Somali Misyonu (AMISOM)'na verdiği desteğe misilleme olarak patlamaların sorumluluğunu Eş-Şebab üstlendi. Yine, 23 Ekim 2021'de Kampala'da bir kafede meydana gelen patlamada 20 yaşındaki bir garson öldü ve ikisi kritik olmak üzere üç kişi yaralandı. İki gün sonra, başkentin 30 km batısında bir otobüste patlatılan intihar bombası sonucu faili öldü ve yolcular yaralandı. Bir ay sonra ise Uganda'da en az üç kişinin ölümüne ve onlarca kişinin yaralanmasına neden olan eşgüdümlü intihar saldırıları gerçekleşti.

Türkiye'deki DAİŞ saldırılarının zaman çizelgesine ve Uluslararası Kriz Grubu tarafından hazırlanan ilgili davalara bakıyordum ve terör tehdidi söz konusu olduğunda kimsenin dokunulmaz olmadığını anladım. Özetle, terörizmin post-güvenlik anlamda en tehlikeli ikilemi oluşturduğuna şüphe yoktur.

Terörist gruplar, diğer ülkelerin toprak bütünlüğüne saygı gibi uluslararası yasaları göz ardı ederek ulus-ötesi olarak faaliyet gösterirken, onlara karşı koymak için, etkilenen egemen devletler uluslararası kabul edilebilir prosedür ve protokolleri izlemelidir. Örneğin, daha önce de altını çizdiğim gibi Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren ADF, terör faaliyetlerini Uganda'da yürütüyor ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne sığınıyor. Bu teröristleri takip etmek için bir dizi yerel ve uluslararası protokolden geçmemiz gerekiyor ve bu da nihayetinde onlarla başarılı bir şekilde mücadele etme kapasitemizi engelliyor.

1.2 SİBER GÜVENLİK DÖNEMİ

Terörle ilgili bir diğer konu da siber güvenlik konusudur. Gittikçe küresel bir tehdit hâline gelen siber güvenlik çağının gölgesinde yaşıyoruz. Son birkaç yılda haberler, yüz milyonlarca tüketiciyi etkileyen veri ihlalleri, hassas ve sözde güvenli bilgilerin kamuya sızdırılması ve hem iç politika hem de uluslararası ilişkiler için son derece ciddi sonuçları olan siyasi amaçlı siber saldırılar içeren raporlarla doldu. Elektrik tesisatları, bankalar, ulaşım, su kaynakları, güvenlik ve savunma sistemleri gibi kritik ulusal altyapılara siber saldırılar düzenlenmekte ve ulusal güvenlik ile sosyo-ekonomik altyapıyı büyük ölçüde zayıflatmaktadır.

1.3 GÜVENSİZLİĞİ TETİKLEMEDE MEDYANIN ROLÜ

Bazılarının inanması için biraz ikna edici olması gerekse de medya, özellikle güvensizliği teşvik etme konusunda gerçek bir post-güvenlik ikilem teşkil ediyor. Uluslararası ceza mahkemesindeki yargılamalar; medya ve iletişimin yaygın olarak şiddeti kışkırtmada oynadığı rolü açıkça ortaya koymuştur. Araştırmalar, bu tür iletişimlerin belirli sosyal kimlikleri ve sistemleri inşa ederek nasıl nefreti ve şiddeti körüklediğini ortaya çıkarmıştır. Bu bazen, dünyanın birçok yerinde nefreti ve şiddeti kışkırtmak için kullanılan basılı, elektronik ve radyo yayınlarında görüldüğü üzere, kasıtlı olarak yapılmaktadır.

Mevcut durumda; sosyal medya, güvensizlik savunucuları tarafından kullanılan önemli bir araç hâline gelmiştir. Örnekler çoktur, ancak son on yılda sosyal medya tarafından büyük ölçüde körüklenen sözde Arap ayaklanmaları gibi birkaçını örnek olarak gösterebilirim. Sosyal medya, özellikle seçim döneminde ulusal-küresel siyaset üzerinde giderek daha büyük bir etkiye sahip olmaktadır. Ancak şunu da belirtmeliyiz ki; iletişim ve sosyal medyayı, barış ve küresel güvenliği kolaylaştırmak için de kullanabiliriz.

1.4 YENİ GÜVENLİK İKİLEMİ (YGi)

Bugün uluslararası güvenliğin, Yeni Güvenlik İkilemi (YGi) adı verilen radikal bir dönüşümden geçtiğini belirtmek doğru olur. Devletler ve insanlar artık devletlerarası savaşların tehdidi altında değildir.

Bugün küresel şiddet içeren çatışmalar; ezici bir çoğunlukla iç savaşları, etnik ve dinî çatışmaları, sınır ötesi savaşları, ulus-ötesi vb. terörizmi içerir. Batı Afrika'daki Boko Haram hareketi buna iyi bir örnektir.

Devletlerin geleneksel devlet temelli askerî modlar ve mekanizmalar yoluyla uluslararası güvenlik sağlama girişimleri, günümüzün karmaşık ekonomik karşılıklı bağımlılık, çok kültürlülük ve asimetrik güç ilişkileri ortamında giderek daha fazla verimsiz hâle gelmektedir.

Aynı zamanda, bazı devletler, ulusal egemenlik, ulusal çıkarlar, özerklik ve iltica tehdidinden ziyade birbirine bağlı ekonomik kalkınmaya, küresel yönetişimin ve "birleştirilmiş egemenliğin" teşvik edilmesine giderek daha fazla öncelik vermektedir.

Bu nedenle, sosyal, ekonomik ve politik güçlerin daha çoğulcu bir evren rollerinin, devletlerin bu şekilde güvenlik sağlama kapasitelerine meydan okuduğu ve daha geniş daha karmaşık bir YGİ'de, Geleneksel Güvenlik İkilemi'nin aşıldığı görülmektedir.

2.0 İKİLEMLER VE TEHDİTLERLE MÜCADELEDE ENTEGRASYON VE MODELLERİN ÖNEMİ

Güvenlik; bölgesel entegrasyon ve işbirliği ile bağlantılıdır. Bölgesel entegrasyon, ekonomik kalkınmaya katkıda bulunabilirken; bölgesel işbirliği, barış ve güvenliğin sağlanması için bir ön koşuldur. Şiddetli çatışmaların, ne sebepleri ne de sonuçları ulusal sınırlara bağlı olmadığından, küresel güvenliği etkin bir şekilde sağlamak için bölgesel bir yaklaşımın gerekli olduğu konusunda geniş bir fikir birliği vardır.

Barış ve güvenlik bileşenlerini, bölgesel ve küresel entegrasyon programlarına sistematik ve sürdürülebilir bir şekilde dâhil etmek için ortaya çıkan bir zorunluluk vardır. Giderek artan sayıda bölgesel örgüt, görevlerine barış ve güvenliği de dâhil etmiştir. Örneğin, Uganda'nın üyesi olduğu COMESA (7-79 Doğu ve Güney Afrika ülkesi için Ortak Pazar) başlangıçta sadece ortak bir pazar olarak kurulurken, vizyon ve stratejisini barış ve güvenlik konularını da içerecek şekilde genişletmiştir.

Bölgesel örgütlerin sorunlara, özellikle barış ve güvenliği sağlama konusundaki zorluklara yanıt vermede oynayabileceği potansiyel olumlu rol, Afrika (Afrika Birliği, Tüm Afrika Kalkınmasında Yeni Ortaklık [NEPAD], Afrika, Karayip ve Pasifik Devletleri Örgütü), Avrupa Birliği, BM Binyıl Bildirgesi, UNESCO ve Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü tarafından; Barış, İnsan Güvenliği ve Çatışmanın Önlenmesi hakkındaki raporlarında ve Birleşmiş Milletler İnsan Güvenliği Komisyonu'nun İnsan Güvenliği Raporu'nda vurgulanmıştır.

Bölgesel entegrasyon örgütleri, kalıcı barış ve uzun vadeli istikrar için temel olarak potansiyellerini kanıtlamışlardır. ECOWAS Erken Uyarı Mekanizması ve IGAD Çatışma Erken Uyarı ve Erken Müdahâle Mekanizması, CEWARN gibi bölgesel erken uyarı ve erken müdahale mekanizmaları kurulmuştur. Ayrıca, kısmen AMISOM, Batı Afrika Barışı Koruma ve Müdahale Gücü, ECOMOG ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki SADC barışı koruma konuşlandırması gibi başarılı müdahalelerin sonucu olarak, bölgesel örgütler meşru çatışma yöneticileri olarak ortaya çıkmaktadır.

3.0 ASYA - AFRIKA GÜVENLİK İLİŞKİLERİ

Asya - Afrika ilişkilerine ilişkin olarak, ilgili kıta organlarımız Afrika Birliği ve Doğu Asya Uluslar Birliği'nin güvenlik konularındaki işbirliği büyük önem taşımaktadır. Güvenlik işbirliği için önemli olan alanlar arasında; bilgi paylaşımı, kapasite geliştirme (teknik ve mali) ve eğitim bulunmaktadır.

Sonuç olarak belirtmek isterim ki;

i. Afrika örneğinde, istikrarlı bir siyasi, ekonomik ve sosyal çevre; insani gelişme için temel bir gereklilik olduğundan çatışma önleme ve çözüme alanında destek esastır.

ii. Avrupa Birliği ve Afrika Birliği gibi kıtasal kuruluşlar, çatışmanın önlenmesinden, çatışma yönetiminden, çatışma çözümüne ve çatışma sonrası yeniden yapılanmaya kadar, çatışma döngüsünün tüm aşamalarında barış ve güvenliği teşvik etme çabalarını hızlandırmalıdır.

iii. Sosyal medya ve diğer platformlar da dâhil olmak üzere medyanın düzenlenmesi, toplumun güvenlik algıları üzerindeki etkisi dikkate alınarak oluşturulmalıdır. Bu, aşağıdakilerle desteklenmelidir:

iv. Sosyal medyanın, kalkınma ve barışın teşviki için bir araç olarak kullanılabilirliği ve kullanılması gerektiği konusunda kitlesel duyarlılık,

v. 2017 Konferansı'nda TASAM Başkanı'nın "mevcut güvenlik engellerini yönetmek için savunma, istihbarat, kolluk kuvvetleri, ceza hukuku, göç kontrolü, kritik altyapı koruma, acil müdahale, halk sağlığı yönetimi, ekonomik sürdürülebilirlik, çeşitlendirme ve kaynakların adil dağılımı gibi unsurlardan oluşan ortak bir güvenlik ekosistemi, ve teknolojik kapasite yeterliliği; ülkelerin güvenlik önlemlerinin ortak öncelikli eylem planını oluşturmalıdır" tavsiyesine katılıyorum.

vi. Çok taraflı finansman mekanizmalarının oluşturulması ve kaynakların verimli kullanımı, yeni güvenlik sorunlarının ortaya çıkan maliyetlerini ele almanın en iyi yoludur.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim ve bu konferans sırasındaki müzakerelerin, küresel güvenlik konusundaki yakın işbirliklerimizi ve birleşik çabalarımızı büyük ölçüde geliştireceğinden eminim.

(Uganda Güvenlik Bakanı Tümgeneral [E] Jim Muhwezi KATUGUGU, Açılış Konuşması Deşifre Metni, 8. İstanbul Güvenlik Konferansı, 03 Kasım 2022)

